

Thalia
Field
—



Deneý Hayvanları

(Bir Gerçeklik Kurgusu)

Çeviri: **Didem Dinçsoy**

Claude Bernard. 19. yüzyıl Paris'inde hayvan deneyleri. Claude ile eşi Fanny'nin sorunlu evliliği, dönemin biliminsanlarının, sanatçılarının ve aktivistlerinin toplumsal trajedisi haline geliyor.



DENEY HAYVANLARI

(Bir Gerçeklik Kurgusu)

THALIA FIELD

Can LAB

Deney Hayvanları (Bir Gerçeklik Kurgusu), Thalia Field

İngilizce aslından çeviren: Didem Dinçsoy

Experimental Animals (A Reality Fiction)

© 2016, Thalia Field

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Aralık 2021, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörleri: Berkan M. Şimşek, Selim Bektaş

Editör: Berkan M. Şimşek

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5553-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750755538

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

DENEY HAYVANLARI

(Bir Gerçeklik Kurgusu)

THALIA FIELD

İngilizce aslından çeviren

Didem Dinçsoy



THALIA FIELD, 1966 yılında Chicago, ABD'de doğdu. Brown Üniversitesi'nden dereceyle mezun oldu. 1995-1999 yılları arasında editör olarak çalıştı. Yazıları *Chicago Review*, *Ploughshares* ve *Conjunctions* gibi sayısız dergi ve antolojide yayımlandı. *Point and Line*, *Incarnate: Story Material* ve *Bird Lovers, Backyard* isimli deneysel kitaplarını *ULULU (Clown Sharapnel)* adlı romanı takip etti. Şu anda Brown Üniversitesi'nde deneysel edebiyat ve performans üzerine dersler veriyor.

DİDEM DİNÇSOY, İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında başladığı tercümanlık kariyeri boyunca akademik araştırmalardan kurgusal yapıtlara ve süreli yayınlara birçok metin üzerinde çalışma fırsatı buldu. Şu anda serbest editörlük ve çevirmenlik yapıyor.

- “1. İnsan fizyolojisine dair bir vaka sun.
2. Üç kuvvet ekle.
3. Karakterleri, hususi varoluşlarının mantığıyla neticeye yönlendir.
4. Mantık ve çıkarım.”

—Émile Zola

§

“Dünyanın büyüyen iyiliği kısmen, tarihî olmayan eylemlere bağlıdır; eskiye kıyasla o kadar da kötü olmamamızı, bağlılıkla gizli bir hayat sürüp ziyaret edilmeyen mezarlarda yatanlara borçluyuz.”

—George Eliot, *Middlemarch*

§

“Her birimiz kendimizdense bütünlüğün birer portresiyiz.”

—Goncourt Kardeşler

İÇİNDEKİLER

1. EVLİLİK KÜRAR	13
2. YAZARLAR İZLEYİCİLER	89
3. KUŞATMA ŞEYTANLAR	145
4. FANATİKLER HAYVANLAR	181
5. HAYAT AHİRET	227

1.

EVLİLİK | KÜRAR

Paris, 17 Şubat 1878:

“Claude Bernard öldü!

Bu ismin anlamını nasıl ifade etmeli? Deneysel tıbbın dehası mı? Genel fizyolojinin ve deneysel metodun yaratıcısı mı? Yaşamın işleyişine dair sırları gün yüzüne çıkaran keşiflerin yazarı mı? Claude Bernard, tek kelimeyle, fizyolojinin vücut bulmuş halidir, fizyolojinin ta kendisidir.”

—*Medical Tribune*

§

Onun bir saatin bakarak değil, kıvrarak anlaşılabilceğini söylediğini duymuş muydunuz?

Claude Bernard: “Ayrıştırmadığı ve dolayısıyla doğanın sunduğu şekilde topladığı olguları incelemek adına araştırma metotlarını uygulayan kişiye ‘gözlemci’ adını veriyoruz. Doğal olguları ayrıştırmak ya da şu veya bu amaçla değiştirmek ve onları, doğanın göstermediği durumlar veya koşullar içerisinde ortaya koymak adına araştırma metotlarını uygulayan kişiye ‘deneyci’ adını veriyoruz.”

Anlayış yetisinden yoksun bir köpeğin omurgasını boylu boyunca kesen Claude, kıvranan hayvanı yerinde tutup şöyle diyor: “Ve kitabımızı açıyoruz!” Yüzlerce surat sahneye, kendini derse kaptırmış biliminsanına doğru uzanıyor.

§

Bir adamın karakterini anlamak için *eşinin* yüzüne bak demezler mi? Yüzlerce surat, gelin bakın – kavurucu bir arafta, yaptığım şeylerin sunacağı kanıtlara aç dedikodular arasına sıkışmış bu eşe. Neden mi? Çünkü bir kişinin yaptığı bir başkası için azaptır ve bu köpekler için de geçerli. “Şş, Fanny,” diye homurdanıyor yüzünü ekşitenler. “Yapanlarla maruz kalanları ayırt edip hareketleri birbirinden ayırttırmaya neden bu kadar meraklısın?” Eşim Claude’un yaptığı şeyler var ve benim de öyle ama tarih parmağını yalnızca benim gözüme sokuyor. Köpekler kitap değildir; eşler de öyle. Sayfalarımız –köpeklerin ve eşlerin sayfaları– bomboş durur, hayatlarımız ne tam anlamıyla unutulur ne de hatırlanır. Eşimin bir temizlik sırasında eski mektuplarımdan ve listelerimden birkaçını gün yüzüne çıkarmasının tarihçiler açısından ne büyük şans olduğundan bahsetmeyin bana. Bir yüz ne zaman yalan söylediğini bilir ve bu eş de düşmanca bir çehreyle lekelenmiş; kızlarımız da öyle. Söyleyin bana, fırsatı olsa kim itirafları taksim etmez? İyi dinleyin. Sıcak tencereye sinek yanaşmaz – ve işte bu eş de kendinden emin bir halde çıkıyor Tanrı’nın yargıçlık yapacağı mahkemeye.

§

Anatole de Monzie, *The Abusive Widows* [İstismarcı Dullar], “Claude Bernard Vakası”:

“16 Nisan 1878’de Villefranche-sur-Saône belediye meclisi, Claude Bernard’ın doğduğu yere bir anıt heykeli dikmeyi planladı, ancak belediye başkanı İmparatorluk döneminde senatörlük yapan ve daha da kötüsü, eşinden boşanmış birini yüceltmeyi reddetti. Böylece Claude Bernard heykeli reddedildi.

Tüm tutuculuk biçimlerinde olduğu üzere Cumhuriyetçi tutuculuğu da mezarlıkta ayırım yapma şansına karşı koyamaz. Claudé’un annesini düşünün; oğlunun gelinini terk etmesiyle utançtan yerin dibine girdi. Fakat Claude Bernard’ın yaşamını düşündüğümüzde kimse eşinin karakterini göz ardı edemez. Muhtakkak dürüst bir kadındı ama bu, Léon Bloy’un ‘bebek İsa’nın misafirperverliğine karşı gelen ve mistik gülü poyraza bırakan ebedi *burjuva*’ tanımında olduğu üzere aşağılayıcı bir dürüstlüktü. Madam Claude Bernard kocasını, onun yoksulluğunu ve bahanesizliğini asla affetmedi ve her yıl arkasından ağladığı çeyizini yerine koymak için eşinin kazandığı muhteşem başarıları da asla kabul etmedi. Ayrıca Fanny Martin adıyla doğan Madam Claude Bernard, iki kızını da çalışmalarını nemli bir mağarada saklamak zorunda kalan bu biliminsanına karşı yetiştirip doldurdu.

Bu detayları, onları destekleyecek belgelerin gün ışığına çıkacağı katıyetiyle tekrar ediyorum. O zamana dek sözlü gelenek, Émile Zola’nın bir kurguya dönüştürmek istediği hikâyeme şahitlik ediyor. Zola’nın hatası –yandaş yanılıgısı– düşman kabul ettiği eşi modern bilimin özgürlüklerine karşı çıkan bir yobaz olarak yansıtmasıydı. Madam Bernard için din bir mesele değildi; onun açgözlülüğü ve aptallığı konuyla alakalı hayal kırıklıkları için yeterliydi. Bilim onun düşmanlığını, kötücül beddualarının hedefini –kocasını– temsil ettiği ölçüde kazanıyordu. Hiçbir varlık böylesine gaddar ve süregelen bir paranoyanın kurbanı olmamıştır. Bu cellat-kadın nihayetinde dul haklarını aldı ve onları, işkence ettiği adamın mirasını savunuyormuş gibi görünmek için kullandı.”

İşkence etmek mi? Buradaki hareketleri ve bunlara maruz kalanları düşünürsek biraz abartılı bir kelime olmuş. Dedikoduların nasıl gerçek kılındığını gösteren bir örnek. Mesela Napoléon’un şöyle dediği rivayet edilir: “Tarih kazananların yazdığı bir yalan-

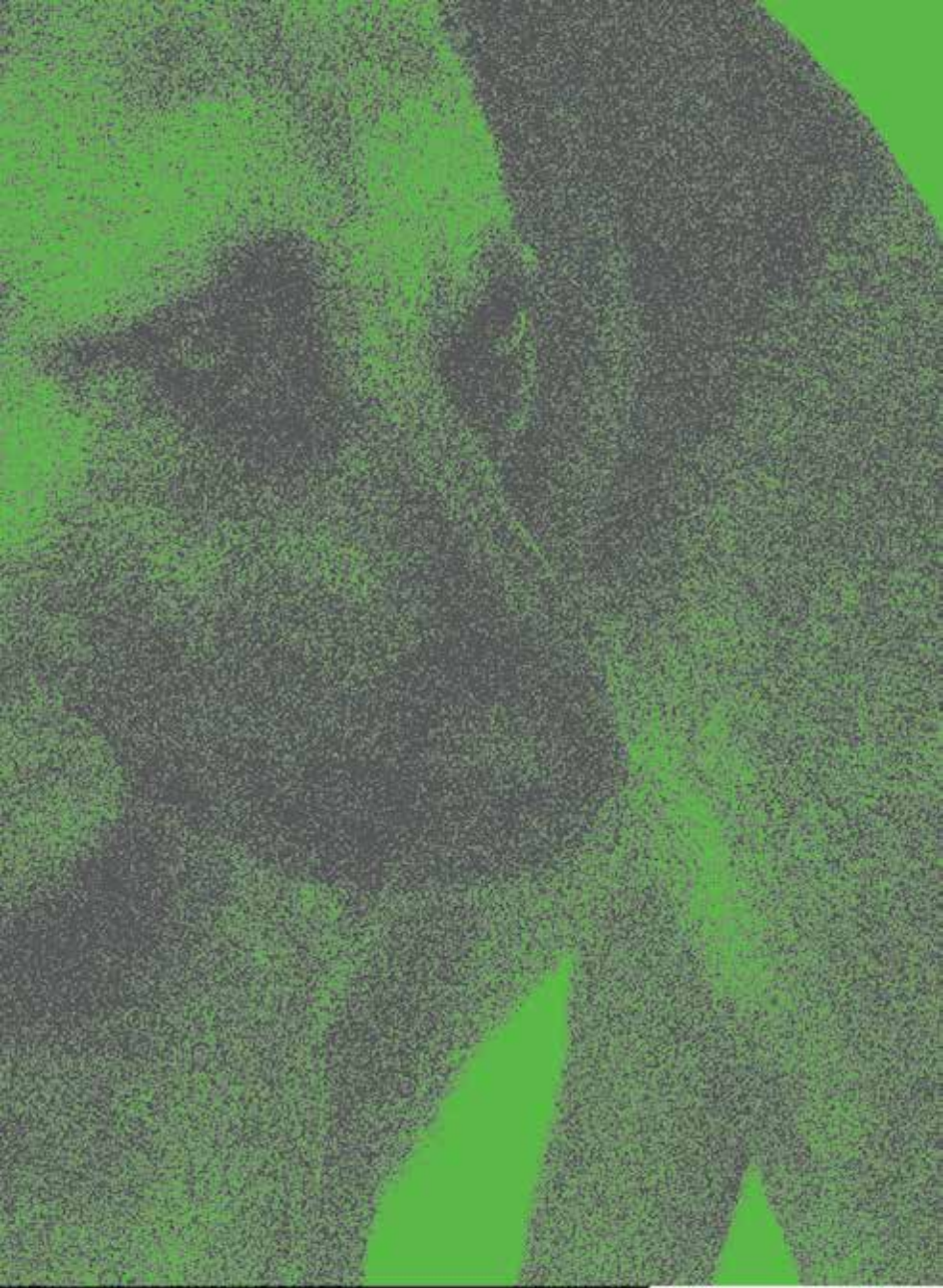
lar kitabıdır.” Savaş alanlarının, sağa sola saçılmış ölümler kadar çok hikâyesi olduğunu herkesten iyi biliyordu.

§

Genç ve fazlasıyla enerjik bir Claude Bernard düşünün; şövalye Lombard de Quincieux'nün malikânesinin arkasındaki bir ahırda mütevazı köklere sahip basit bir ana karakter. Mütevazı kökler ve içler acısı ihtimaller (başka bir deyişle, tembel ya da akılsız Claude, 1831'de bakaloryasını alamadı) ama ardından talih yüzüne güldü: Babasının onu çırak olarak soktuğu Lyon'daki eczanede veterinerlik okulu için ilaçlar hazırlayıp her derde deva *tiryak* üretmek için afyonu saparnayla, mürü şarapla karıştırdı. Sonra da alçakça bir talihsizlik takip etti bunu (babası Claude'u orduya göndermemek için fazlasıyla borçlanmıştı) ve her şeyi başlatan kıvılcım bu oldu.

Sevgili Anna Kingsford, biz de mütevazı köklerden geldik ve içler acısı ihtimaller gördük ama kadınlar olarak yalnızca olan biteni korodan izleyebildik. Güç korku getirebilir ama huysuz ve yaşlı Aristoteles'e göre yalnızca eylem, dramaya odaklanır. Eylem ıstıraba, ıstırapsa karaktere kapı açar. Ardından karakterler hep birlikte felakete doğru ilerler ki bu da en uç nokta olabilir ama kovalayanın kovalanan, nesnenin özne ve öznenin de nesne olduğu nokta *can alıcı değişimdir*. Başlangıçta seninle ben sahnenin dışında, kahramanın hikâyesinde oynayacağımız rollerden habersizdik; “kaderimizin erkekler olduğunu” söyleyebilirdin ve pek de yanılmış olmazdın. Kaderin cilvelerinden olabildiğince uzun süre kaçmadık mı: Ben babamla ilgilenip servet biriktirirken sen ginedomuzlarına ve yeteneklerine eğildin. Karşımıza çıkan eylemlere, yapanların ve maruz kalanların





canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

ISBN 978-975-07-5553-8



9 789750 755538